

BÖLÜM 17

JİNEKOLOJİK KANSER HASTALARINDA PALYATİF DÖNEM VE HEMŞİRELİK BAKIMI

Candan ERSANLI KAYA¹
Nevin HOTUN ŞAHİN²

GİRİŞ

Kanser, 30-69 yaş arası yetişkinler arasında bulaşıcı olmayan hastalıklardan kaynaklanan tüm erken ölümlerin yaklaşık %30'unun nedenidir. 2018 yılında dünya genelinde 18,1 milyon kişi kansere yakalanmıştır; her 6 ölümden biri kanser nedeniyledir ⁽¹⁾. Dünyanın birçok ülkesinde kanser, ikinci en sık ölüm nedenidir ⁽²⁾.

Kanser tanısı alma hasta, ailesi, çevresi ve toplum için önemli psikososyal problemler ve işgücü kayıplarına neden olmaktadır. Tıptaki gelişmelerle birlikte bazı kanserlerin tedavisi mümkün iken, bazılarının tedavisi mümkün olmamaktadır. Genellikle ölüm ile sonuçlanması ve evrensel bir sağlık problemi olması sebebiyle kanser hastalarında yaşamlarının son dönemlerinde bakım çok önemlidir.

PALYATİF BAKIM

Palyatif bakım, yaşam sonu bakımını içerir, ancak bununla sınırlı değildir. Birincil odak noktası hastalara ve sevdiklerine “hayatı tehdit eden bir hastalığı olan kişilerin yaşam kalitesi, ağrı ve semptom yönetimi, psikososyal, duygusal

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, candankaya05@gmail.com

² Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, nevinsahin34@yahoo.com

bu isteklerin yerine getirilmesini savunmak hemşirenin görevidir. Hemşireler hastaların ve ailelerin onurlu bir ölüm için plan yapmalarına yardım etmede paha biçilmez, tarafsız ve yargılayıcı olmayan bir rol oynamaktadır ⁽⁶³⁾.

SONUÇ

Jinekolojik kanser, hastaları derinden etkilemekte, pek çok çoğunun aile içi ilişkilerinde değişime sebep olmakta ve kanser semptomları ile yüzleşmek zor gelmektedir. Jinekolojik kanser hastası için tedavi seçenekleri tek başına yeterli olmamaktadır. Kadının durumu ile baş etmesinin artırılması ve güçlendirilmesi gerekmektedir. Palyatif bakım ihtiyacı olan jinekolojik kanserli hastaların bakımını ve yaşam kalitesini en uygun hale getirmek için palyatif bakım, hastalığın merkezine entegre edilmelidir ve bakımın önemli bir bileşeni olarak görülmelidir. Palyatif bakım hizmeti ile sağlanan iyi bir semptom kontrolü hastaların en savunmasız olduğu anlarda bile daha kaliteli yaşamalarını sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1. World Health Organization (WHO) (2020). *WHO report on cancer setting priorities, investing wisely and providing care for all 2020*. (02.05.2021 tarihinde <https://www.who.int/publications/i/item/who-report-on-cancer-setting-priorities-investing-wisely-and-providing-care-for-all> adresinden ulaşılmıştır).
2. T.C. Sağlık Bakanlığı (2010). *Türkiye onkoloji hizmetleri yeniden yapılanma programı 2010-2023*. (04.05.2021 tarihinde https://www.kanser.org/saglik/userfiles/file/11Mayis2011/turkiye_onkoloji_hizmetleri_kitapcik.pdf adresinden ulaşılmıştır).
3. Courteau C, Chaput G, Musgrave L, et al. Patients with advanced cancer: when, why, and how to refer to palliative care services. *Curr Oncol*, 2018; 25 (6), 403-408. DOI: <https://doi.org/10.3747/co.25.4453>
4. Çınar H, Kaya Y, Özyurt N, ve ark. Palyatif bakım hastalarında nütrisyonel durumunun değerlendirilmesi. *Klinik Tıp Aile Hekimliği Dergisi*, 2016; 8 (3), 15-18.
5. Kamal AH, Bausewein C, Casarett DJ, et al. Standards, guidelines, and quality measures for successful specialty palliative care integration into oncology: Current approaches and future directions. *J Clin Oncol*, 2020; 38 (9), 987-994. DOI <https://doi.org/10.1200/JCO.18.02440>
6. Jordan K, Aapro M, Kaasa S, et al. European Society for Medical Oncology (ESMO) position paper on supportive and palliative care. *Ann Oncol*, 2018; 29 (1), 36-43. doi:10.1093/annonc/mdx757
7. T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü (2016). *Türkiye Kanser Kontrol Programı*. (04.05.2021 tarihinde https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/kanser-db/yayinlar/Kitaplar/TURKIYE_KANSER_KONTROL_PROGRAMI_2016.pdf adresinden ulaşılmıştır).

8. Madenoğlu Kıvanç M. Türkiye’de palyatif bakım hizmetleri. HSP, 2017; 4 (2), 132-135. DOI: 10.17681/hsp-dergisi.316894
9. Milazzo S, Hansen E, Carozza D, et al. How effective is palliative care in improving patient outcomes? *Curr Treat Options Oncol*, 2020; 21 (2), 12. DOI 10.1007/s11864-020-0702-x
10. World Health Organization (WHO) (2018). *Integrating palliative care and symptom relief into primary health care: a WHO guide for planners, implementers and managers*. (09.05.2021 tarihinde <https://apps.who.int/iris/handle/10665/274559> adresinden ulaşılmıştır).
11. The Worldwide Hospice Palliative Care Alliance (WHPCA) (2020). *Global atlas of palliative care*. (04.05.2021 tarihinde <http://www.thewhpc.org/resources/global-atlas-on-end-of-life-care> adresinden ulaşılmıştır).
12. Harding R, Nair S, Ekstrand M. Multilevel model of stigma and barriers to cancer palliative care in India: a qualitative study. *BMJ Open*, 2019; 9 (3), e024248. doi:10.1136/bmjopen-2018-024248
13. Hui D, Bruera E. Models of palliative care delivery for patients with cancer. *J Clin Oncol*, 2020; 38 (9), 852-865. DOI <https://doi.org/10.1200/JCO.18.02123>
14. Hui D, Bruera E. Models of integration of oncology and palliative care. *Ann Palliat Med*, 2015; 4 (3), 89-98. doi: 10.3978/j.issn.2224-5820.2015.04.01
15. Brenne AT, Knudsen AK, Raj SX, et al. Fully integrated oncology and palliative care services at a local hospital in Mid-Norway: Development and operation of an innovative care delivery model. *Pain Ther*, 2020; 9 (1), 297-318. <https://doi.org/10.1007/s40122-020-00163-7>
16. Terzioglu F, Sahan FU. Palliative care in gynecologic cancers. *J Palliat Care Med*, 2016; 6 (5), 281. doi:10.4172/2165-7386.1000281
17. Vayne-Bossert P, Richard E, Good P, et al. Integration of oncology and palliative care: setting a benchmark. *Support Care Cancer*, 2017; 25 (10), 3253-3259. doi: 10.1007/s00520-017-3736-2
18. Santos RG, Reis-Pina P. Early referral to palliative care: The rationing of timely health care for cancer patients. *Acta Med Port*, 2019; 32 (7-8), 475-476. <https://doi.org/10.20344/amp.11911>
19. Pinar G, Algier L, Çolak M, ve ark. Jinekolojik kanserli hastalarda yaşam kalitesi. *Uluslararası Hematoloji-Onkoloji Dergisi*, 2008; 3 (18), 141-149.
20. Turgut Ö, Pektaş M, Aydın B, ve ark. Mersin Şehir Eğitim ve Araştırma Hastanesi Erişkin Palyatif Bakım Biriminde yatan hastaların retrospektif analizi *Mersin Üniv Sağlık Bilim Derg*, 2019; 12 (3), 407-412. doi: 10.26559/mersinsbd.480843
21. Tanrıverdi, Ö. & Kömürçü, Ş. (2016). Palyatif Bakım Ünitelerinde Yapılanma. *Gülhan Meral & Yılmaz Ülkü (Ed.), Akciğer Kanseri Destek Tedavisi içinde* (s.391-407). İstanbul: Probiz Ltd. Şti
22. T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü (2019). *Türkiye Kanser İstatistikleri 2016*. (02.05.2021 tarihinde https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/kanser-db/istatistik/Turkiye_Kanser_Istatistikleri_2016.pdf adresinden ulaşılmıştır).
23. Okumuş H, Çiçek Ö, Aluş Tokat M. Jinekolojik onkoloji hemşireliğinde güncel durum. *KASHED*, 2015; 2 (2), 1-12.

24. Oskay Ü, Başgöl Ş. Jinekolojik Kanser Hastalarında Yaşanan Cinsel Sorunlar ve Bu Sorunların Giderilmesinde Kullanılan Model ve Yaklaşımlar. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 2015; 31 (1), 108-119.
25. Uslu Şahan F, Terzioğlu F. Jinekolojik onkoloji palyatif bakımda simülasyona dayalı mesleklerarası eğitime yönelik öğrencilerin görüşleri: nitel çalışma. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 2019; 9 (3), 155-164. doi: <https://dx.doi.org/10.33631/duzcesbed.560198>
26. Ovayolu Ö, Ovayolu N. Palyatif bakım alan kanser hastalarının ağrı yönetiminde integratif yaklaşımlar. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 2017; 4 (3), 54-64.
27. Uysal N, Şenel G, Karaca Ş, ve ark. Palyatif bakım kliniğinde yatan hastalarda görülen semptomlar ve palyatif bakımın semptom kontrolüne etkisi. Ağrı, 2015; 27 (2), 104-110. doi: 10.5505/agri.2015.26214
28. Kayastha N, LeBlanc TW. When to integrate palliative care in the trajectory of cancer care. *Curr. Treat. Options in Oncol*, 2020; 21: 41. DOI 10.1007/s11864-020-00743-x
29. Tuna Hİ, Ünver G, Molu B. Palyatif bakım alan son dönem kanser hastalarında semptom kümeleme ve hemşirelik. Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi, 2018; 2, 64-69. Doi: 10.1501/Asbd_0000000087
30. Sucaklı MH, Koşar Y. Palyatif bakım ve yaşam kalitesi. Klinik Tıp Aile Hekimliği Dergisi, 2016; 8 (3), 34-39.
31. Turgut AŞ, Soylu G. Palyatif bakım hasta yakınları ile nitel bir çalışma. Toplum ve Sosyal Hizmet, 2020; 31 (2), 460-476.
32. Vater, LB, Rebesco, G, Schenker, Y, et al. Palliative care content on cancer center websites. *Support Care Cancer*, 2018; 26 (3), 1005-1011. <https://doi.org/10.1007/s00520-017-3922-2>
33. Kabalak AA, Öztürk H, Çağıl H. Yaşam sonu bakım organizasyonu; palyatif bakım. *Yoğun Bakım Dergisi*, 2013; 11 (2), 56-70.
34. Erdoğan Yüce G, Muz G. Kanser hastalarında tedaviye bağlı bulantı ve kusmanın yönetimi. *Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 2020; 9 (2), 116-124. Doi: 10.17100/nevbihtek.697291
35. Seven M, Akyüz A, Sever N, ve ark. Kanser tanısı alan hastaların yaşadığı fiziksel ve psikolojik semptomların belirlenmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 2013; 12 (3), 219-224. DOI:10.5455/pmb.1-1343053458
36. Akkuzu G, Talas MS, Ortac F. Functional status in Turkish women with gynecological cancer. *Asian Pac J Cancer Prev*, 2014; 15 (5), 2045-2049. DOI:<http://dx.doi.org/10.7314/APJCP.2014.15.5.2045>
37. Keskin HG, Tahta T. Vulva kanseri ve vulvektomi sonrası hemşirelik yaklaşımları. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2021; 5 (1), 115-121. doi: 10.46237/amusbfd.725542
38. Demirtaş B, Pınar G. Determination of sexual problems of Turkish patients receiving gynecologic cancer treatment: A cross-sectional study. *Asian Pac J Cancer Prev*, 2014; 15 (16), 6657-6663. DOI:<http://dx.doi.org/10.7314/APJCP.2014.15.16.6657>

39. Serçekuş P, Başkale H. Living and coping with cancer experiences of cancer blog users in Turkey. *Holist Nurs Pract*, 2015; 29 (3), 144–150. DOI: 10.1097/HNP.0000000000000082
40. Yıldırım, D., Köknel Talu, G., Ortega, P. F., Yıldırım, Y., Ali, M. N., Mushani, T., Gafer, N., Alfi, N. A., Can, G., & Küçük, L. (2018). *Kanser Ağrısı*. Gülbeyaz Can (Ed.), *Kanser Hastasında Kanıta Dayalı Palyatif Bakım* içinde (s.1-18). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri
41. Del Fabbro E, Dalal S, Bruera E. Symptom control in palliative care - Part III: dyspnea and delirium. *Journal of Palliative Medicine*, 2006; 9 (2), 422-436.
42. Kocatepe, V., Karadakovan, A., Kav, S., Aydın, A., Can, G., Meron, T., Gafer, N., Grace, N.M., Jebrini, N.A., İnci, F.A., & Ece, T. (2018). *Dispne*. Gülbeyaz Can (Ed.), *Kanser Hastasında Kanıta Dayalı Palyatif Bakım* içinde (s.19-42). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri
43. Corcoran E. Palliative care and dyspnea. *Clinical Journal of Oncology Nursing*, 2013; 17 (4), 438-440. Doi: 10.1188/13.CJON.438-440.
44. Bayrak, E., Can, G., Kutlutürkan, S., Karaman, N., Ortega, P.F., Rassouli, M., Obeidat, R., Khairunnisa, D., Akdemir, N., & Saip, P. (2018). *Bulantı ve Kusma*. Gülbeyaz Can (Ed.), *Kanser Hastasında Kanıta Dayalı Palyatif Bakım* içinde (s.43-62). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri
45. Hopancı Bıçaklı D. Kanser tedavisi için yatan hastalarda malnütrisyonun antropometrik ölçümler ve kas fonksiyonlarına etkisi. *Bes Diy Derg*, 2020; 48 (2), 43-51. DOI: 10.33076/2020.BDD.1292
46. Arends J, Bachmann P, Baracos V, et al. ESPEN guidelines on nutrition in cancer patients. *Clinical Nutrition*, 2017; 36, 11-48. <http://dx.doi.org/10.1016/j.clnu.2016.07.015>
47. Çalışkan, K., Özen, N., Özcan, S., Can, G., Kömürçü, Ş., Mushani, T., Yurtsever, S., Al-Zadjali, M., Meron, T., & Çakır, F.B. (2018). *Anoreksi ve Kaşeksi Sendromu*. Gülbeyaz Can (Ed.), *Kanser Hastasında Kanıta Dayalı Palyatif Bakım* içinde (s.63-76). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri
48. Şen S, Aygin D, Sert H. Palyatif onkolojik tedaviler ve bakım. *OTSBD*, 2016; 1 (1), 21-35.
49. Akyüz, F., Saygılı, Ü., Can, G., Başbüyük, M., Ghayeb, İ., Meron, T., Özcan, K., Bingöl, H., Karabacak, Ü., Al-Zadjali, M., & Çakır, F.B. (2018). *Diyare*. Gülbeyaz Can (Ed.), *Kanser Hastasında Kanıta Dayalı Palyatif Bakım* içinde (s.77-86). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri
50. Bıçak Ayık D, Can G. Palyatif bakım hastalarında konstipasyonun yönetimi ve akupresürün etkinliği. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 2020; 7 (2), 141-148.
51. Saygılı, Ü., Bıçak, D., Can, G., Başbüyük, M., Ghayeb, İ., Meron, T., Özcan, K., Bingöl, H., Karabacak, Ü., Al-Zadjali, M., & Çakır, F.B. (2018). *Konstipasyon*. Gülbeyaz Can (Ed.), *Kanser Hastasında Kanıta Dayalı Palyatif Bakım* içinde (s.87-102). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri
52. Sözeri Öztürk E, Kutlutürkan S. Kanser ağrısının yönetiminde opioidlerin kullanımına bağlı gelişen konstipasyonun yönetimi. *ACU Sağlık Bil Derg*, 2018; 9 (2), 105-109. <https://doi.org/10.31067/0.2018.14>

53. İzgü N, Gök Metin Z. Kemoterapi ve radyoterapi alan kanserli bireylerde yorgunluk ve spiritüel iyilik hali: Tanımlayıcı-korelasyonel bir çalışma. CBU-SBED, 2020; 7 (3), 310-317. DOI:10.34087/cbusbed.684123
54. Baykal, D., Can, G., Kebudi, R., Aydın, A., Jebrini, N.A., Tekeli, A., Khairunnisa, D., & Punjwani, R. (2018). Yorgunluk. Gülbeyaz Can (Ed.), *Kanser Hastasında Kanıta Dayalı Palyatif Bakım* içinde (s.103-124). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri
55. Baykal, D., Can, G., Kebudi, R., Aydın, A., Jebrini, N.A., Tekeli, A., Khairunnisa, D., & Punjwani, R. (2018). Uyku Sorunları. Gülbeyaz Can (Ed.), *Kanser Hastasında Kanıta Dayalı Palyatif Bakım* içinde (s.125-140). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri
56. Kaya, F., Daştan, N.B., & Buzlu, S. (2018). Distres. Gülbeyaz Can (Ed.), *Kanser Hastasında Kanıta Dayalı Palyatif Bakım* içinde (s.157-176). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri
57. Kahyaoğlu Süt H. Jinekolojik cerrahi operasyon öncesi hastaların hastalık algıları üzerine etkili faktörler. Bakırköy Tıp Dergisi, 2017; 13 (2), 83-90. DOI: 10.5350/BTDMJB201713205
58. Küçükaya B, Erçel Ö. Jinekolojik kanserli hastalarda hastalık algısının öz-bakım gücüne etkisi. EGE HFD, 2019; 35 (3), 137-145.
59. Mishra K. Gynaecological malignancies from palliative care perspective. Indian Journal of Palliative Care, 2011; S45-S51. DOI: 10.4103/0973-1075.76243
60. Sükut, Ö., Küçük, L., Pınar, R., Rassouli, M., Okanlı, A., Obeidat, R., Güner, P., & Kırpınar, İ. (2018). Deliryum. Gülbeyaz Can (Ed.), *Kanser Hastasında Kanıta Dayalı Palyatif Bakım* içinde (s.141-156). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri
61. Özer Z, Yıldırım D, Kocağalar Akince E, ve ark. Hemşirelerin palyatif bakım hastalarında manevi bakım uygulamaları. Çekmece İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 2019; 7 (14), 97-108.
62. Elçigil A. Palyatif bakım hemşireliği. Gülhane Tıp Derg, 2012; 54: 329-334. doi:10.5455/gulhane.30582
63. Kirkpatrick AJ, Cantrell MA, Smeltzer SC. A concept analysis of palliative care nursing advancing nursing theory. Advances in Nursing Science, 2017; 40 (4), 356-369. DOI: 10.1097/ANS.0000000000000187
64. Yıldız ÖF, Oğur S. Knowledge and Attitudes of Health Personnel on Palliative Care: Sample of Bitlis Province. Journal of Current Researches on Health Sector, 2018; 8 (2), 411-438. doi: 10.26579/jocrehes_8.2.36